

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2017- 2018

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ (6^η) ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ (4^η)

Πέμπτη, 11 και Παρασκευή, 12 Ιανουαρίου 2018

I

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

Κύκλος ΛΑ΄

Κοσμοϊστορικές Έρευνες στον Ομφαλό της Γης.**Ελληνισμός, Ευρώπη και η «καθ' ημάς» Ανατολή:****Συγκριτικές Μελέτες Τριών Πολιτισμών**

Ο Χώρος και ο Χρόνος αποτελούν τους όρους και συνθήκες προβολής του Είναι στο Φαίνεσθαι. Και όχι βέβαια τις τροπικότητες παράστασης του Πράγματος καθ' εαυτού από το Υπερβατολογικό Υποκείμενο a la Kant.

Ήδη σε αυτήν την αντίθεση εκφράζεται ευκρινώς η χαρακτηριστική διαφορά μεταξύ Ελληνισμού και (ημι)ανεξάρτητου από τον Ελληνισμό «Ευρωπαϊσμού»: το θεμελιώδες πρόβλημα για τον πρώτο είναι οντολογικό, η σχέση όντος και φαινομένου, - ενώ για τον δεύτερο είναι υποκειμενολογικό, η σχέση υποκειμένου και αντικειμενικής πραγματικότητας. Αντίστοιχα, το βασικό ερώτημα για το Κλασσικό είναι φαινομενολογικό, η από-κάλυψη του Είναι στο Φαίνεσθαι, αλλά για το Ευρωπαϊκό η έσχατη απορία είναι πραγματολογική, η σύλληψη του Αντικειμένου από το Υποκείμενο.

Και συνεπακόλουθα το κύριο βίωμα του Ελληνισμού είναι αποκαλυπτικό, ενώ της Ευρώπης είναι ανα-καλυπτικό. Ο Κλασσικός συντονίζεται με την φανέρωση του Απόλυτου στις προνομιούχες δομές του φαίνεσθαι όπου γυμνώνεται η κρυφιότητα του θείου. Ο Ευρωπαίος δονείται από την διαδικασία προσέγγισης του Απόλυτου χωρίς

ξεσκεπάσμα της απαράβατης κρυφιοτήτάς του, με το ξανασκέπασμα («ανα-καλύπτω») του ιερού μετά μια κλεφτή ματιά στο περιεχόμενό του. Γι αυτό η αποκαλυπτική εμπειρία στον Ευρωπαϊκό πολιτισμό δεν έχει σαφείς, αισθητές δομές, ευκρινή διάρθρωση, καθαρή μορφή. Και εξ αντιθέτου, η Ελληνική αντίληψη της ανακάλυψης αναφέρεται στην προετοιμασμένη αλλά αναπάντεχη «εξαίφνης» όραση αυτού που ήταν πάντα μπροστά στα μάτια μας, στην υπαρξιακή φανέρωση του οντολογικά φανερωμένου.

Ο χώρος είναι όρος και συνθήκη φανέρωσης του Είναι. Συνιστά τις διαστάσεις που χρειάζεται το Ον για να αποκαλυφθεί. Το Απόλυτο γυμνώνεται ως Κάλλος, το κάλλος είναι ευ-μορφία, και η Μορφή απαιτεί δομή, δηλαδή διάρθρωση μερών σε όλο. Ο χώρος παρέχει την διαστατότητα για την διάρθρωση του Φαίνεσθαι εις Μορφή από-κάλυψης του Είναι. Ιδού εν συνόψει το κλασσικό νόημα του χώρου.

Επειδή εκτός του Είναι δεν υπάρχει τίποτα (ει μη το Μηδέν, το οποίο αυστηρά δεν υπάρχει και δεν λέγεται), ο χώρος δεν Είναι κάτι στο οποίο προβάλλεται το Ον για να φανεί. Αντιθέτως η οντολογική σειρά αρθρώνεται από το Είναι στο Φαίνεσθαι και από το Φαίνεσθαι στον Χώρο. Η Μορφή, ως από-κάλυψη του Είναι, δημιουργεί τον χώρο για την διαρθρωτική δόμησή της. Επειδή δε η Μορφή ορίζεται από ένα ισχυρό πέρας που την συνιστά στην ιδιαίτερη ταυτότητά της, ένα ολοκλήρωμα των οριζόντων περάτων των μερών κάθε οντότητας στο πέρας της ολότητάς της, η οντολογική ακολουθία είναι από την γραμμή και την επιφάνεια στον όγκο του χώρου και όχι αντιστρόφως. **Στην επιφάνεια συντελείται η Επι-φάνεια της θεότητας του Απόλυτου Είναι.**

[Σκεφθείτε την Αριστοτελική πληροφορία για μια Πυθαγορική προφανώς τάση: *δοκεῖ δέ τισι τὰ τοῦ σώματος πέρατα, οἷον ἐπιφάνεια καὶ γραμμὴ καὶ στιγμή καὶ μονάς, εἶναι οὐσίαι, καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα καὶ τὸ στερεόν.* Αριστοτέλης, *Μεταφυσικά*, Ζ 2. 1028b16sq. = DK58 B23

Παραβλητέες σχετικά και οι περιγραφικές περιπλανήσεις στον Πλατωνικό «Τίμαιο» για τον νόθο προσδιορισμό του τρίτου παράγοντα στην σύνθεση του κόσμου των φαινομένων, μετά την αιώνια ιδέα-είδος και το συγκεκριμένο πράγμα του γίγνεσθαι, του τόπου όπου λαμβάνουν χώρα τα γιγνόμενα και απογιγνόμενα της κοσμικής ύπαρξης: *τρίτον δὲ αὐτὸ γένος ὃν τὸ τῆς χώρας αἰεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναισθησίας ἄπτόν λογισμῶ τινι νόθῳ, μόγις πιστόν, πρὸς ὃ δὴ καὶ*

ὄνειροπολοῦμεν βλέποντες καὶ φαμεν ἀναγκαῖον εἶναι πον τὸ ὄν ἅπαν ἔν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτ' ἔν γῇ μήτε πον κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. Πλάτων, *Τίμαιος*, 52a-b.

Η Αριστοτελική ανάλυση του χώρου και του χρόνου στο Δ' των Φυσικών καταδεικνύει την αναγωγή της έννοιας του χώρου στον τόπο, αυτού δε στο όριο-πέρας, το προς τα μέσα πέρας του ακίνητου ουρανού: ...ἀνάγκη τὸν τόπον εἶναι..., τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος σώματος (καθ' ὃ συνάπτει τῷ περιεχομένῳ). λέγω δὲ τὸ περιεχόμενον σῶμα τὸ κινητὸν κατὰ φοράν. Αριστοτέλης, *Φυσικά*, Δ 4, 212a5-7.]

Σαφέστερα και πρό της φιλοσοφικής σκέψης το Ελληνικό βίωμα του χώρου εκφράστηκε στην αρχιτεκτονική και τις εικαστικές τέχνες. **Όσο η τελειότητα του φαινομένου συντελείται, όσο η οντότητα ολοκληρώνει την φύση και ουσία της, όσο η Μορφή κυριαρχεί, τόσο μειώνεται η σημασία και ο ρόλος του χώρου.** Το φαινόμενο ον ταυτίζεται με την ιδέα του σε μια αστραπή του Απόλυτου. Το φαινόμενο βγαίνει από τον χώρο (όπως και από τον χρόνο), αιωνίζεται μέσα στον χώρο (και τον χρόνο), και έτσι υπάρχει ως ενεργός παρ-ουσία παντού (και πάντοτε). Το Κάλλος σε ανάγει από το εδώ και τώρα στο πουθενά και ποτέ, και έτσι στο παντού και πάντα. **Ο τόπος του κάλλους απλώνει καταλαμβάνοντας όλο τον χώρο.** Το τέλεια όμορφο είναι μόνο του στους ορίζοντες του χώρου γιατί είναι το ίδιο αποκάλυψη του Απόλυτου. Όπως ένας Κούρος ή η τέλεια φιγούρα, μοναδική παράσταση, σε ένα ερυθρόμορφο αγγείο. Ο χώρος περιορίζεται αυστηρά στην λειτουργία που αποτελεί τον λόγο της ιδιότυπης ύπαρξής του: το διαστατό που χρειάζεται για την διάθρωση της μορφής, για την επίδειξη του κάλλους στην επι-φάνεια του Είναί.

Στο κλασσικό βίωμα του χώρου ως «άπλας» παρουσίας του Είναί, ως «ξέφωτου» φανέρωσης του Απόλυτου, ως αυτόματου παρεπόμενου του «Τέλους», αντιπαρατίθεται η Ευρωπαϊκή εμπειρία του χώρου ως «στενέματος» χωρητικότητας, ως συμπίεσης για να χωρέσει η συμβολική δράση του θείου, ως «στριμώγματος» για την ανύψωση της ανθρώπινης ψυχής, ως απαραίτητης προϋπόθεσης και εργαλείου ανόδου της εριμμένης ανθρώπινης ύπαρξης του υποκειμένου στην εσχατολογική περιωπή της.

Η πλαστική φύση του Ελληνικού ναού αναδεικνύει την επι-φάνεια του Είναί με τη έμφαση κυρίως στην εξωτερική όψη του οικοδομήματος. Και

όταν αργότερα αποκτά σημασία και το εσωτερικό του είναι πάλι η μορφολογική τελειότητα που κυριαρχεί ως επι-φάνεια προς τα έσω.

Αντιθέτως, η τεχνητότητα της πολλαπλότητας στην ανάπτυξη της εξωτερικής και εσωτερικής όψης του Ευρωπαϊκού (Μεσαιωνικού) ναού καταργεί την ιδέα της φυσικής μορφολογικής τελειότητας, επιδεινώνει κατά συνέπεια την αίσθηση του χώρου ως «στενο-χωρίας» εξωθούσης προς τα άνω (αναλογισθείτε το μεσαίο κλίτος ενός Γοτθικού ναού, στενά προς ύψος τεραστίων στύλων διανθισμένων με πολυκίονιο απάτη).

Στον πολιτισμό, τρίτον, της καθ' ημάς Ανατολής, το «άπλωμα» στο Ελληνικό βίωμα του χώρου δεν πραγματώθηκε αρχικά μέσω κάλλους μορφής αλλά ως κυριολεκτική ευρυ-χωρία υπό τεράστιο θόλο μιμούμενη την υπουράνιο ανθρώπινη κοινωνία (Αγία Σοφία). Αλλά στην συνέχεια, η Ρωμαϊκή αυτή αυτοκρατορική ιδέα οικουμενικότητας υπεχώρησε πρό των καθαροελληνικών απαιτήσεων και ο ύστερος βυζαντινός ρυθμός επανέρχεται στην αρχή της μορφολογικής τελειότητας εξωτερικής και εσωτερικής όψης (ως κελύφους ορωμένου εκατέρωθεν) με πολυμερισμένες επιφάνειες σε αρμονικό συσχετισμό μερών προς μέρη και όλο. Η αρμονία τώρα βασίζεται στον συνδυασμό κύκλων και ευθειών, θόλων και τετραγώνων, σφαιρών και κύβων, αψίδων και τριγώνων. Βασική δομή αποτελεί ο τρούλος στηριζόμενος επί τεσσάρων πεσσών εμπεριλαμβανόμενος όμως περί το νοητό κέντρο του ναού και μη εξαντλών πια αισθητικά το εσωτερικό του (αντίθετα προς την Αγία Σοφία). Χαρακτηριστική δε τελείωση του ρυθμού αυτού είναι η πλήρης αντιστοιχία μεταξύ εξωτερικής και εσωτερικής διάρθρωσης, ο απόλυτος εναρμονισμός των δύο επι-φανειών του Είναι.

Αρμόμενος από τις προηγούμενες αναλύσεις των χαρακτηριστικών αρχιτεκτονικών δομών των τριών πολιτισμών θα επεκτείνω την θεωρία του χώρου στην γλυπτική και ζωγραφική, ολοκληρώνοντάς την με την θρησκευολογική, φιλοσοφική και επιστημονική διάσταση του ζητήματος. Εστιακό σημείο θα είναι η τριπλή σύλληψη της ιδεατής και θείας παρουσίας.

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

*Αρχιτεκτονικός, Εικαστικός, Θρησκευολογικός
και Γνωσιολογικός Χώρος στους Τρεις Πολιτισμούς.*

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 11 Ιανουαρίου 8.30 το βράδυ στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

II

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Β'

Η Σπάρτη

από την Δημιουργία του Ελληνισμού

στην Ελληνική Ηγεμονία.

Το Λακεδαιμόνιο Θέρος

(556-371 π.Χ.)

Η Σπάρτη τον 7^ο π.Χ. αιώνα αντιπροσωπεύει την μοναδική περίπτωση στην ιστορία του ανθρώπου όπου ιδέα και πραγματικότητα συμπίπτουν απολύτως. Γι αυτό αποτελεί τον Άξονα της Ιστορίας (με την έννοια που έχω εξηγήσει πολλές φορές και πολλαχώς).

Ο Σπαρτιάτης «Όμοιος» συνιστά άγαλμα του θεού (εφ' ω αγάλλεται ο Απόλλων) γιατί αποτελεί Μορφή ανθρώπινης τελειότητας σε κάλλος φύσης και πνεύμα αιωνιότητας.

Όλες οι κοινωνικές δομές έχουν αυτόν τον σκοπό: να τον κάνουν έργο τέχνης, άγαλμα θεών, τέλειο όσο παίζει η φύση και η μοίρα του.

Σκεφθείτε ένα γόνιμο καλού σπέρματος, από ορεσίβιες αδέσποτες αεικίνητες ρωμαλέες ορδές νεότητας, ο οποίος θεία πνεύσει αναλαμβάνει σύστημα συντονισμένο προς τον ιδιοχαρακτήρα του, φτιαγμένο γι αυτόν έτσι ώστε να πολλαπλασιάζεται η οργώσα δυναμική του με ελάχιστη κατανάλωση ενέργειας σε θεσμικές τριβές,

όπου γάμος και τεκνογονία προσανατολίζονται αποκλειστικά εις ευγονία,

όπου συστηματική σκληρή φυσική διαπαιδαγώγηση άγει εις νεότητα ρωμαλέου κάλλους, εις στιβαρούς αλύγιστους κίονες τελειότητας του Είναι στον χρόνο, εις Απολλώνια ινδάλματα,

όπου συνεχής δια βίου παιδεία γυμναστικής συντέλειας, μουσικής αρμονίας, υψηλής ποιητικής και χορευτικής δεινότητας εγκολάπτει υπέρτατα κριτήρια κάλλους, πειθαρχεί αποκλειστικά με την αχώριστη συνωρίδα θαυμασμού και αιδούς, αμφότερα προς το κάλλος, ενοφθαλμίζει ήθος θεομορφικό και ηθική αισθητική,

όπου ο τρόπος βίου και η καθημερινή ζωή υπηρετούν την αφιέρωση στην αρμονία της αιωνιότητας αντί της κατανάλωσης στους ρυθμούς και κώδικες του χρόνου,

όπου ενέργεια του δυναμικού μεθοδικά αφαιρείται από γενετήσια και οικογενειακή και οικονομική μέριμνα του χρόνου και διοχετεύεται εις εορταστική παιδιά αιωνιότητος,

όπου κατευθυντήρια αρχή δράσης εμπεδώνεται ο έρως του καλού υπέρ πάσαν άλλην όρεξη, επιθυμία και έφεση,

όπου η μορφολογική τελειότητα εις αιωνιότητα υπερτερεί αξιολογικά κάθε αποτελεσματικότητας στον χρόνο παρ' όλη την ακράδαντο πεποίθηση στην αναγκαία ακολουθία από κάλλους εις λειτουργική ικανότητα και αποδοτικότητα,

όπου το κάλλος δεν μειούται από αποτυχία στον χρόνο αλλά μόνο αμαυρούται από απότευξη σε αγώνα αριστείας κατά εορτή αιωνιότητος (γιατί εδώ το περιβάλλον ελέγχεται εις απόλυτο κρίση του βέλτιστου, ενώ στο χρονικό γίγνεσθαι η νηλεής ανάγκη και η Μοίρα μπορούν να στρεβλώσουν και παραφθείρουν την φυσική ακολουθία από «τέλους» τελειότητας εις τέλος τελειωμένου αποτελέσματος),

όπου επί πάσιν υπέρτατος Νόμος είναι το Κάλλος στα πάντα.

Αυτή είναι η Σπάρτη τον 7^ο αιώνα π.Χ. Αυτός είναι ο Άξων της Ιστορίας.

Τον 6^ο αιώνα π.Χ. μια σειρά από αλληλοσυνδεδεμένα φαινόμενα αναταράσσουν την εικόνα του Δωρικού Ελληνισμού. Θα ασχοληθούμε με αυτά, την φύση τους και την λογική τους ακολουθία στην μεθεπόμενη συνάντησή μας της 26^{ης} Ιανουαρίου. Όλα συνδέονται με μια Ιωνική προβολή Ελληνισμού.

Η Σπάρτη, αυθεντική Δωρική ιστορική δομή, θεματοφύλαξ του καθαρού Δωρικού βιώματος και των θεμελιωδών μορφών (στην πόλη, την ποίηση, την μουσική, τις τέχνες και τον τρόπο βίου) που αυτό δημιούργησε για να φανεί, αντιδρά στην πρόκληση.

Στο πρώτο μισό του 6^{ου} αιώνα μια μεγάλη μεταβολή συμβαίνει στη Λακεδαίμονα. Η Σπάρτη παγώνει τη τέλεια μορφή της.

Αφ' ενός από έρωτα του Σπαρτιάτη για το εαυτού κάλλος της τελειότητας - για να εμποδίσει την φθορά από τον χρόνο του ινδάλματος της αιωνιότητας που αποτελεί. Και αφ' ετέρου για να αντιμετωπίσει την πρόκληση της ακμάζουσας τότε Ιωνικής εκδοχής του Ελληνισμού.

Παράδοξο πρώτο είναι ότι η Ιωνική «απειλή» δεν είναι παρά η Δωρική ερωτική πνοή στο Ιωνικό, η Ιωνική έμπνευση από το Δωρικό βίωμα, το Δωρικό πνεύμα και την Δωρική Μορφή.

Παράδοξο δεύτερο, αντιστρόφως, είναι ότι η Λακεδαιμόνια αντίδραση διενεργείται υπό την αρχή ακριβώς της προσλαμβανόμενης πρόκλησης, και με κύριο ακόμη πρόσωπο που ανήκει στον κύκλο μιας από τις εκφράσεις της πρόκλησης εκείνης. Γιατί οργανικό μέρος της Ιωνικής προβολής αποτελεί ο «ορθολογισμός» της ιδιάζουσας προσοχής για το μέτριο και το μετρημένο όπως αυτά απεγέννησαν εκείνη ακριβώς την εποχή τόσο την κουλτούρα της «Σοφίας», όσο και την φιλοσοφία την ίδια. Ο δε πρωτεργάτης του Λακεδαιμόνιου παγώματος ήταν ο εκ των 7 Σοφών Χίλων, με βασικό συστημικό όργανο της μεταβολής τον θεσμό των Εφόρων, τον οποίο αυτός κυρίως με την επιρροή του ανήγαγε στον πρωτεύοντα ρόλο της Λακεδαιμόνιας πολιτείας. Η επώνυμος εφορεία του (556/555 π.Χ.) σηματοδοτεί τη είσοδο της Σπάρτης στην νέα φάση της ιστορίας της. Η Σπάρτη παγώνει και σκληραίνει. (Από εδώ προέκυψε η μεγάλη ιστορική παρανόηση για την φύση της Σπάρτης, ως δύναμης που θυσιάζει τα πάντα στην στρατιωτική υπεροχή).

[Δείτε την μελέτη μου «*Ο Χαρακτήρας της Δωρικής Ταυτότητας του Ελληνισμού, ΧΧΙ: Έρως και Χρόνος, ο Ανθός και ο Αδάμας της Σπάρτης*», στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»].

Το πάγωμα της Σπάρτης και την διπλή του αιτία θα διαπραγματευθώ στην συνάντησή μας αυτήν την Παρασκευή. **Βρισκόμαστε στα άδυτα των αδύτων της φύσης και ιστορικού νοήματος της Σπάρτης. Να το συγκλονιστικό γεγονός: Η Σπάρτη εμπλέκεται σε αγώνα με τον Χρόνο στο πεδίο του.**

Θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

***Η Σπάρτη κατά του Χρόνου:
το Λακεδαιμόνιο «Πάγωμα» της Μορφής
στο Πρώτο Ήμισυ του 6^{ου} Αιώνα.
Η Διπλή Αιτία***

Η προσεχής αυτή τέταρτη ομιλία αυτού του Κύκλου θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 12 Ιανουαρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Εθνικού Ωδείου, Λεωνίδου 72 (λόγω εκδήλωσης του ΝΠΠΠ Δήμου Σπάρτης στην Αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου στην Βιβλιοθήκη).

Η ομιλία θα συνοδευτεί από προβολή οπτικού υλικού, και εις αναπλήρωση προηγούμενων θεμάτων που θα συνδέσω προς το παρόν.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.